

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ПРАВ НА ЧУЖІ РЕЧІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Захист прав на чужі речі за законодавством України визначається як використання управомоченими особами, титульними власниками, цивільно-правових засобів поновлення своїх прав та усунення перешкод у здійсненні цих прав.

Суб'єктами захисту прав на чужі речі є особи, які мають такі права, зокрема володільць, сервітуарій, емфітевта та суперфіціарій.

Отже, права на чужі речі підлягають захисту з використанням засобів, за допомогою яких захищається право власності відповідно до положень глави 29 ЦК України.

На підставі аналізу законодавства України розкривається сутність поняття «права на чужі речі» у загальному вигляді за допомогою двох елементів: права користування та права володіння, що регламентовані ст. 395 ЦК України. Вказані елементи цивільним законодавством розглядаються як самостійні, однак зазначене положення є плутаним правовим розмежуванням понять, які взаємопов'язані між собою. У главі 31 ЦК України сформовано лише значення «володіння чужим майном», при цьому мета вказаного володіння речами та його правове становище не зазначено. Володіння майном без можливості користуватися ним не представляється раціональним та самодостатнім правовим елементом, так-як усі речі скеровані на належне задоволення потреб людини, зокрема — природних потреб. Таким чином, за відсутності права користування річчю — втрачається сенс у володінні нею. Також, окрім того, у зв'язку з тим, що велика кількість речей мають нетривалий час зберігання, існує велика вірогідність втрати речей володільцями. До таких речей, які мають нетривалий термін зберігання, в основному відносяться продукти харчування.

Таким чином, володіння чужими речами розкривається як самостійний термін, що за аналогією подібний до загального визначення зберігання речей. Однак у ст. 936 ЦК України встановлені конкретні обов'язки та права щодо особи, яка зберігає речі. Отже, термін «володіння» фактично запроваджений у ЦК України для регулювання обов'язку покладеного на особу, яка володіє річчю, що потрапила до неї випадково, повернути її уповноваженій особі. Разом з цим правочин щодо володіння речами не можна вважати самостійним так-як у цьому відсутній сенс. Отже, враховуючи викладене поняття володіння чужими речами можна вважати самостійною правовою категорією у разі, якщо вказане володіння розглядатиметься у площі встановлення

обмежень щодо права власності на річ її власником. До вказаного можна віднести рішення суду, яким накладається арешт на грошові кошти, речі майно тощо відповідача, які є предметом позовної заяви — спору та подальшої передачі вказаних речей для зберігання, однак при цьому володіння цими речами є обмеженим.

У той же час, користуватися речами, якими не володіють, не можливо. Для пояснення зазначеного можна розглянути приклад такий як перебування земельної ділянки для сільськогосподарських робіт без знаходження у постійному володінні власника та користувача, при цьому останній у випадку відсутності володіння земельною ділянкою, не в змозі обробляти її, охороняти та здійснювати захист свого врожаю тощо.

Таким чином, співвідношення, як елементів речових прав, понять «користування» та «володіння» знаходиться у взаємозв'язку останніх з правом на чужі речі, як загальним правом власності на речі.

Захист прав на чужі речі є однією з ознак прав на чужі речі. Так, права та інтереси особи, що має право на чужі речі, захищаються в тому ж порядку, що й права власника цієї речі.

Позовні заяви про визнання права на чужі речі або про усунення перешкод в користуванні речами характеризуються наявністю відповідних правовстановлюючих документів (свідчення, державні акти, договори тощо), які підтверджують встановлення такого права. Тільки за наявності таких документів право може бути поновлене у судовому порядку. При цьому суд, у протилежному випадку, може застосувати наслідки, передбачені при недотриманні форм правочинів.

Самозахист прав на чужі речі, за загальним правилом самозахисту особистих та/або пивільних прав осіб, є такими діями, які скеровані на припинення правопорушення не залежно від волі або бажання правопорушника. Таким чином вказаний вид захисту, на нашу думку, повинен застосовуватися для захисту прав на чужі речі, зокрема прав на чужі речі при спадкуванні. Разом з цим, самозахист можна й використовувати для захисту від порушення виконання зобов'язань (зобов'язальних прав), припинення цього порушення та поновлення вказаних прав.

Отже, враховуючи проведений аналіз нормативно-правових актів, зазначимо, що суб'єкт права власності має право на здійснення самозахисту та поновлення порушених прав власності (речових прав), в тому числі й прав на чужі речі. Вказане має на меті те, що володілець речі, чужої речі, чужої успадкованої речі, має право самостійно, в рамках законодавства, припинити посягання на його право володіння з боку інших осіб, в тому числі й від дійсного власника цієї речі. При цьому, власник — володілець за законом, якого позбавили права володіти своєю річчю, має право законним шляхом, самостійно поновити своє право володіти, користуватися та розпоряджатися річчю, яка йому належить на праві власності. Однак не слід упускати норму законодавства, яка

передбачає, що в разі здійснення дій особою під час поновлення своїх прав на речі, які перевищать межі самозахисту то це надає право володільцю цієї речі, яка не є його власністю, а перебуває у його володінні на праві на чужі речі, на самозахист своїх порушених, перевищенням самозахисту, прав на чужі речі та вимагати відшкодування завданої цим перевищенням шкоди, при цьому він не може повернути річ, яку вже було відібрано її власником. Таким чином, пропонуємо закріпити інститут захисту прав на речі їх володільцями у законодавстві України.

Спадкові правовідносини є одними з найдавніших цивільних правовідносин у суспільстві. Відносини спадкування регулює спадкове право, яке утворюють сукупність правових норм, що встановлюють порядок переходу обов'язків та прав померлої особи за правом спадкування до однієї або кількох осіб. До складу спадщини належать й права померлого.

На підставі зробленого аналізу Римського приватного права та сучасного цивільного законодавства України щодо регулювання спадкового права, зокрема стосовно права на чужі речі при спадкуванні визначено правила спадкування права на чужі речі:

- спадкування права на чужі речі за заповітом повинно виключати спадкування права на чужі речі за законом, але поступатися місцем необхідному спадкуванню;

- спадкування права на чужі речі за законом могло бути посидіано з необхідним успадкуванням;

- якщо один або кілька призначених за заповітом спадкоємців відмовлявся від свого права на чужу річ, то це право розподілялося на інших спадкоємців за заповітом;

- якщо заповітом передавалася лише частина речей, то й решта спадщини передавалася спадкоємцю за заповітом, а успадкування за законом відхилялося.